

איתי מרקוביץ

ברית מילה באמצעות מכשיר לייזר המחובר לקרקע

ראשי פרקים:

- א. הקדמה
- ב. שחיטה בדבר המחובר
- ג. מילה בדבר המחובר
- ד. מילתו של קטיעה בר שלום – במחובר
- ה. 'אין לנו לעשות דרשות מעצמנו'
- ו. ראייה מהש"ס שאין מלין במחובר
- ז. הוכחה להיתר מסתימת הש"ס והפוסקים
- ח. מילה בתלוש ולבסוף חברו
- ט. חיבור מכשיר הלייזר לחשמל
- י. אין מדמים בגזירות חז"ל
- יא. הלכה למעשה

א. הקדמה

ברבע האחרון של המאה הקודמת, פותח מכשיר הלייזר. בעקבות כך נוצרה האפשרות, והחלו לבצע באמצעותו ניתוחים כירורגיים¹. המילה, שעיקרה הסרת הערלה ופריעת הקרום התחתון, אמנם נחשבת לניתוח קל, אך בכל זאת מצויים בה סיבוכים שונים. דימום בתר ניתוחי, זיהום ובצקת באזור הניתוח, הם מהסיבוכים היותר מצויים יחסית². הדימום יכול להיות מסוכן במיוחד כאשר יש הפרעה במנגנון הקרישה³. שימוש בלייזר הכירורגי, יכול למנוע סיבוכים אלו.

* לאורך כל המאמר, ההדגשות והערות המוקפות בסוגריים עגולים, נכתבו על ידי. בסוגריים מרובעים, הן הערות המופיעות במקור.

1. ראה:

G. Vaos, 'Circumcision with the Nd:YAG Laser Contact Technique Compared with Conventional Surgery'. Photomedicine and Laser Surgery, 2004, 22: 318-322.

2. שם וב:

Breuer, G.B. and Walfisch, S, 'Circumcision Complications and indications For Ritual Recircumcision – Clinical Experience and Review of the Literature', Isr J Med Sci, 1987, 23: 252-256.

וכן בשלמה וולפיש, יצחק בן ציון, גבריאל גורמן, 'ברית מילה בעולים חדשים בשנים 1990 - 1992', **הרפואה**, 1994, 126 / ג, עמ' 120-121.

3. ראה אילה אברהמוב, 'בעיות הקרישה והדמום ביילוד והשלכותיהם על בצוע המילה', **ספר אסיא ג**, ירושלים: מכון שלזינגר, תשמ"ג, עמ' 384-387. הובא גם ברב מרדכי הלפרין (עורך), **רפואה והלכה: הלכה למעשה**, ירושלים: מכון שלזינגר, תשס"ו, עמ' 344-347.

מחקרים הראו, כי השימוש במכשיר הלייזר, עשוי להפחית באופן משמעותי את היקף הסיבוכים⁴. בניתוח לכריתת הערלה (Circumcision), קרן הלייזר חותכת את הערלה ובד בבד היא מלחימה את הקצוות הפצועות. הצריכה הנעשית תוך כדי החיתוך, מקטינה בצקת בתר ניתוחית, המופיעה תכופות אחר הסרת ערלה בסכין⁵.

הניתוח בלייזר מאפשר חיתוך עדין ומדויק, יצירת חתכים יבשים ללא דם ונזק מינימאלי לרקמות המצרניות. דבר זה עשוי להועיל בהפחתת הזיהומים והדימום הבתר ניתוחי⁶. באמצעות מכשיר הלייזר אפשר, ע"י פרוצדורה קצרה יחסית, למול כמעט ללא חשש את חולי ההמופיליה. ולאפשר את מילתם של הרגישים לפקטורי הקרישה⁷.

צדדים הלכתיים שונים ראויים להבחן בעקבות השימוש בלייזר. אולם אין בכוונת מאמר זה לעיין בכל ההיבטים, אלא רק לדון בהיבט אחד, אשר לא הובא כלל במאמרים שעסקו עד כה בסוגיה זו⁸.

4. ראה:

O. Aynaud, J.M. Casanova, P. Tranbaloc, 'CO2 Laser for Therapeutic Circumcision in Adults'. Eur Urol, 1995, 28: 74-76.

G. Vaos, 'Circumcision with the Nd:YAG Laser Contact Technique Compared with Conventional Surgery'. Photomedicine and Laser Surgery, 2004, 22: 318-322.

American Academy Pediatrics, 'Task Force on Circumcision: Circumcision Policy Statement'. Pediatrics, 1999, Vol. 103,3: 688.

V. T. Joseph, T. L. Yap, 'Laser circumcision, A novel technique for day-care surgery'. Pediatr Surg Int, 1995, 10: 434-436.

A.c.s.w. How, C.c.p. Ong, A. Jacobsen, V. t. Joseph, 'Carbon dioxide laser circumcision for children'. Pediatr Surg Int, 2003, 19: 11-13.

5. ראה Aynaud (לעיל, הערה 4).

6. ראה Vaos (לעיל, הערה 1). אך ראה American Academy Pediatrics (לעיל, הערה 4).

וכן ע"ב Breuer, (לעיל, הערה 2).

7. הרב יוסף דוד ויסברג, **אוצר הברית** (ירושלים: מכון תורת הברית, תשס"ב) (להלן: הרב ויסברג: אוצר), ג, עמ' קכ-קכא. עפ"י דברי יוסף וולפיש, 'ברית מילה באמצעות לייזר', **ספר אסיא יא** (ירושלים: מכון שלזינגר, תשס"ט), עמ' 183-191. חיתוך הערלה בלייזר אצל חולי המופיליה, מאפשר לבצע מילה שאינה מסוכנת יותר מברית רגילה אצל ילד בריא.

8. ראה למשל יוסף וולפיש, 'ברית מילה באמצעות לייזר', **אסיא יא**, תשס"ט, עמ' 183-191. הרב שאול יונתן וינגוטר, 'שחיטה ומילה בקרני לייזר', **תחומין** כב, תשס"ב, עמ' 521-530. הרב משה אליעזר וכטפוגל, 'ברית מילה ע"י ניתוח לייזר לחולי המופיליה', קובץ זכרון: **עשרת שלמה** ח, תשס"ג, עמ' קעה-קפב. הרב שלמה שלוש, 'מילה בקרני לייזר לתינוק חולה המופיליה', **אורות** 48, תשנ"ח, עמ' 31-34. הרב יוסף שרעבי, 'מילה בקרני לייזר', זאת בריתי, חש"ד, עמ' 106-107. Bleich J, D, 'Survey of Recent Halakhic Periodical Literature, Laser Circumcision', Tradition, 2010, 43: 3, p. 89-109. בחינת כל ההיבטים ההלכתיים השונים, הקיימים במילה באמצעות לייזר, נדונו בהרחבה בעבודה שהוגשה על ידי לשם קבלת תואר מוסמך בחינוך: 'מילה בחזית הטכנולוגיה: ברית מילה בלייזר – היבטים הלכתיים', אוניברסיטת בר אילן, רמת גן, תשע"א. מאמר זה, בשינויים מתבקשים, משמש כפרק בעבודה זו.

מכשיר הלייזר הכירורגי

טכנולוגיית הלייזר משתמשת בתהליך של הגברת אור קוהורנטי, הנגרם על ידי פליטה מאולצת של קרינה (Laser – Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation). פליטה מוגברת זו של פוטונים (Photon, חלקיק אור), נעשית רק אחר שאנרגיה המוחדרת למערכת (תהליך הנקרא 'שאיבה', Pump) גורמת ל'היפוך אוכלוסין' (Population Inversion). כלומר, גורמת לכך שרוב האטומים המצויים בחומר הלזירה [החומר שממנו מפיקים את קרינת הלייזר (Gain Medium)] יהיו ברמת אנרגיה גבוהה⁹.

אנרגיה זו חודרת למערכת באמצעות חימום החומר, ריאקציות כימיות, הקרנת אור או ע"י שאיבה חשמלית. בניתוח להסרת ערלה נעשה שימוש במכשיר לייזר, המחובר באמצעות כבל לרשת החשמל.

במאמר זה נדון אם עצם חיבור מכשיר הלייזר לחשמל, יכול להיות גורם המעכב את השימוש בו, לשם קיום מצוות המילה.

ב. שחיטה בדבר המחובר

'יתיב רב אחוריה דרבי חייא ורבי חייא קמיה דרבי, ויתיב רבי וקאמר: מניין לשחיטה שהוא בתלוש, שנאמר: 'ויקח את המאכלת לשחוט' (חולין טז, א). וזו ששנינו (חולין טז, ב), כי 'השוחט במחובר לקרקע, רבי פוסל'. ובכל שוחטין חוץ ממגל קציר... והציפורן'. וכפי שהעמידה בגמרא (שם יח, א), במחוברת¹⁰. אבל 'שן תלושה – שנתלש הלחי מן האדם או מן הבהמה (לאפוקי מחוברת בבעלי חיים¹¹) – וצפורן תלושה, מותר לשחוט בה לכתחילה' (שם). וכך נפסק להלכה:

בכל דבר התלוש שוחטין, בין בסכין בין בצור בין בקרומית של קנה האגס הנקרא אישפדני"א, (ושן וצפורן יחידי) (טור), וכיוצא בהם מדברים החותכים. והוא שיהיה פיו חד ולא יהיה בו פגם. השוחט בדבר המחובר לקרקע או לגוף, כגון צפורן ושן המחוברים בבהמה¹², שחיטתו פסולה¹³.

9. להרחבה ראה זאב ויסמן, **לייזרים – עקרונות ושימושים**, תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה, תשנ"ג. רמי אריאלי, לייזרים ויישומיהם, רחובות: המחלקה להוראת המדעים, מכון ויצמן: המרכז הישראלי להוראת המדעים ע"ש עמוס דה שליט, תשנ"ו.

10. וביאר רש"י חולין יח, א ד"ה מחוברת: 'לבעלי חיים, כרבי דאמר אין שוחטין במחובר'.

11. רש"י שם ד"ה שן תלושה.

12. וראה הרב אברהם צבי איזנשטט, **פתחי תשובה** (ירושלים: מכון ירושלים, תשנ"ו), יו"ד ו, א שהביא תשובת רבי עקיבא איגר (א, נא) שתמה על זה, 'הא במתני' קתני רק 'והצפורן', ומפרש בגמרא משום מחובר. ודלמא מיירי בצפורן של השוחט עצמו, דאדם אתקש לקרקע כמבואר בש"ך ח"מ סי' צ"ה או דחומרא דרבנן הוא דלא לחלף בעבד השוחט בצפורנו, דודאי הוי קרקע. אבל בצפורן של בהמה י"ל דכשר לשחיטה, כמו בכ"מ דהוי כמטלטלין. וסיים עכ"פ לא ידעתי ראה ברורה לזה לפסול השחיטה בצפורן של בהמה ע"ש. וראה

וביאר הטורי זהב: 'שנאמר: ויקח המאכלת לשחוט', דוקא מיד דניקח מיד ליד כמו מאכלת¹⁴. והדגיש הפרי מגדים כי שחיטה בדבר המחובר 'פסול מן התורה, שנאמר ויקח את המאכלת'. והוה נבילה גמורה¹⁵.

ג. מילה בדבר המחובר

יש שטענו כי כשם שדרשו חז"ל מ'ויקח את המאכלת לשחוט', ששחיטה במחובר אסורה. כך יש לנו לדרוש מ'ותקח צפורה צור', שאף מילה אסורה במחובר. כך כתב למשל הרב טייכטאל:

אך מה שאני מתפלא על הגאונים הנ"ל, שפשיטא להו דיש לימול בצפורן¹⁶. לרידי קמבעיא לי טובא. דהרי מה דקיי"ל דשחיטה

אור שמח, הלכות גירושין א, ו, עמ' כג שיישב קושיתו: 'דהיכין נזכר קרקע, רק שלא יהא המאכלת מחובר לדבר שאינו מאכלת. דאם עיקר גידולו מדבר שאינו מאכלת כמו שן וציפורן, פסולים לשחיטה אם הם מחוברים לבע"ח שגדלים ממנו, וכ"ז פשוט'. וכן כתב הרב מאיר מיכל רבינוביץ, **המאיר לעולם** (ירושלים, תשנ"ב, א, ה, דף ד, ב), כי 'בשחיטה... בזה ראו חז"ל לחלק בין תלוש למחובר, ולא בין קרקע למטלטלין. ומה שפסלה התורה מחובר בשחיטה וגט, אינו בשביל שחשוב כקרקע... אך הפסול הוא משום עצמות החיבור'. (ובזה מובן מה שפסק הרב אלכסנדר סענדר שור, **שמלה חדשה, תבואות שור**, (חמ"ד: מכון תבואות שור, חש"ד) (להלן: הרב שור, תבואות), ו, ו, עמ' קצו: 'נראה לי דאם עדיין מחובר לדבר מסוים, כגון שן המחובר לראש שלם וכ"ש לגוף שלם, אף על גב שמת, הוי ליה מחובר ופסול דיעבד דאורייתא'. ובה מובן מחלוקת הרמב"ם, הלכות שחיטה, א, כא. והטור, יו"ד הלכות שחיטה, ו. גבי שן המחוברת בלחי. וע"י בב"י שם ובתבואות שור שם, ואכמ"ל). אולם כפי שראינו, רש"י ביאר שהשחיטה אסורה אף בשן וצפורן של בהמה. וכן כתב הריטב"א חולין יח, א. וברב שלום מאיר יונגרמן, **קובץ שיטות קמאי** (זכרון יעקב: המכון להוצאת ספרים וכתבי יד שליד המרכז לחינוך תורני וזכרון יעקב, תשס"ו), חולין, א, עמ' שסו, הביא אורחות חיים הל' שחיטה סימן א, כל בו הל' שחיטה סימן קז, **שו"ת בהלכות שו"ב לרבינו שבתא. שו"ת מיוחסות לקדמון אחד באיטליה** ועוד שכתבו כן. ומ"מ אף רע"א מורה כי שחיטה בציפורן ובשן אדם אסורה.

13. שולחן ערוך, יו"ד ו, א-ב. וכן פסקו הרי"ף (חולין ד, ב), בעל המאור (שם), הרא"ש (חולין א, כב), רמב"ם (שחיטה א, יט-כ) והטור (יו"ד ו).

14. **טורי זהב**, יו"ד ו, ד. וכן כתב הרב שור, תבואות, ו, ה, עמ' קצד: 'השוטט בדבר המחובר לקרקע או לגוף, כגון שן או צפורן המחברים בבע"ח, שחיטתו פסולה דאורייתא, דילפינן מ'ויקח את המאכלת' דבענין דבר הניקח'. ובמתנות כהונה וע"י יוסף על בראשית רבה וירא, נו, ו, כתבו ודייק מדכתיב 'ויקח' משמע שהוא תלוש ולא היה חסר אלא לקיחה'. ותוספות (חולין טז, א ד"ה מנין) כתבו: 'ומדכתיב ויקח' ולא כתיב ויניק', דרשינן תלוש בחולין'. וראה תוספות רא"ש (שם) שביאר 'ומדכתיב ויקח' דמשמע דבר תלוש, דרשינן תלוש בחולין'. וכ"כ המאירי (שם טו, א) והנימוקי יוסף (שם).

15. **פרי מגדים**, משבצות זהב, יו"ד ו, ד.

16. בתחילת תשובתו כתב הרב טייכטאל: 'יקרתו הגיעני וע"ד שהביא לי קו' מורו הגאון לחם שלמה שליט"א (הרב שלמה זלמן ארנרייך, **שו"ת לחם שלמה**, שימלוי, תרפ"ד (להלן: הרב ארנרייך, לחם), סח, ו, דף קיב, ב) שהקשה על רבינו הטו"ז (טורי זהב, אור"ח תקפת, ה) שתירץ דע"כ לא גזרו שמ"י (=שמא יעביר) במילה, דהתורה התירה בפירוש (את המילה) וכתבה 'ביום' אפילו בשבת. וע"ז הקשה הגאון הנ"ל, דלמא מיירי במילה ע"י צפורן, דלא שייך לגזור גזרה דשמ"י (=דשמא יעביר), כמובן. אבל באימל אכתי קשה, ניגזור גם במילה גזרת שמ"י (=שמא יעביר). שוב הביא בשם הגאון מו"ה מאיר דן פלאצקי, בעל **כלי חמדה**, שכתב דבצפורן ל"ה חילול שבת, וע"ז לא צריך כלל קרא בדיוס'. (וראה הרב אשר

צריך להיות בתלוש, הוא מקרא ד'ויקח את המאכלת'... א"כ גבי מילה נמי, דכתיב 'ותקח צפורה צור ותכרות ערלת בנה'. ושם ג"כ תיבת 'ותקח' מיותרת, דהוי סגי אם הי' כתוב 'ותכרות צפורה ערלת בנה'. ולמה לא נימה דאתא לדרשה, דהכריתה צריך להיות בתלוש בדבר הניקח מיד ליד¹⁷.

כך גם טען הרב פולק: 'מקרא מלא 'ותקח ציפורה צור' וכו', דמשמע דוקא בצור שהוא תלוש הנלקח ביד, כמ"ש בחולין דט"ז לעניין שחיטה, מדכתיב 'ויקח את המאכלת'. ועי' תוס' ואחרונים שם...¹⁸. ועל כן כתב שאין להשלים את המילה, היינו להסיר את שיירי עור העורלה, יחד עם הפריעה. שהרי הפריעה נעשית בציפורן, והוא דבר המחובר:

ולפי"ז ודאי אין די להסיר ציצין המעכבין (את המילה) ע"י הפריעה, כמו שרצה בשו"ת ד"ח (=דברי חיים) ח"ב יו"ד מסימן

זליג לנדא, קרבן אשר על התורה (פיוטריקוב, תרצ"א) (להלן: הרב לנדא, קרבן), קונטרס עין משפט, לך לך, סי' ב, עמ' 549, שגם אליו פנה הרב שלזינגר בשאלה זו ויישב לו באופנים שונים. ושם כתב לו כי ניתן למול במחובר. ואף לא אחד ערער על הנחת היסוד, כי אכן ניתן למול בציפורן.

17. הרב ישכר שלמה טייכטאל, שו"ת משנה שכיר, (ירושלים, הועד להוצאת כתבי המחבר זצוק"ל, תשל"ד) (להלן: הרב טייכטאל, משנה שכיר), יו"ד א, סג, עמ' 109. וכן טען במכתבו למנחת אלעזר, הובא ברב ישכר שלמה טייכטאל, שו"ת משנה שכיר (ירושלים: הועד להוצאת כתבי המחבר ולהנצחת רבני קדושי השואה הי"ד, תשנ"א) (להלן: הרב טייכטאל, משנה), יו"ד קצב, עמ' שנד. ושם קצד, עמ' שנח ביאר עוד: 'רק כוונתי דכמו שלומדים מתיבת 'ויקח' הנאמר בשחיטה דצריך להיות בתלוש דווקא, דבר הניקח מיד ליד. וכמו שכתב רש"י בדף טו וטו"ז בסי' ו. כמו כן יש ללמוד ממשמעות תיבת 'ויקח' הנאמר במילה, דבעי להיות דבר הניקח מיד ליד'. והוסיף: 'וביותר מוסבר הדבר עם דברי הגאון מבערזאז בהגהותיו לאו"ח (= אורחות חיים) (הרב נחמן כהנא, אורחות חיים (ירושלים, תשכ"ב), או"ח ח"ב, סי' תרנא [ס"ק יז], דף קמח, ב) סי' תרנא, שהסביר דברי התוס' חולין שכתבו דנלמד מ'ויקח' מדלא כתיב 'ויכין', כיון דאין בלקיחה גוף המצוה רק בשחיטה, א"כ הל"ל 'ויכין את המאכלת לשחוט', כיון דהלקיחה של המאכלת הי' רק הכנה למצוה שחיטה. ומדכתיב 'ויקח' ע"כ דאתא לאשמועין דבעי שיהי' דבר הניקח מיד ליד. וכמו"כ במילה, כיון דעיקר המצוה הוי הכריתה שכורת הערלה, א"כ הוי הלקיחה רק הכנה למצוה. א"כ נמי הל"ל 'ותכין ציפורה צור ותכרות ערלת בנה'. ומדכתיב 'ותקח' אתא קרא לאשמועין דבעי מידי הניקח מיד ליד'. אולם ראה הרב משה סופר, חתם סופר עה"ת (ירושלים: הוצאת מכון להוצאת ספרים וחקר כת"י ע"ש החתם סופר ז"ל, תשל"ט) שמות, ד"ה במס' נדרים, עמ' יט, שכתב כי 'בכל 'ויקח' בעלמא לק"מ דה"ל למכתב 'ויכין'. דהיכי דעשה המעשה בפועל, שייך לשון 'ויקח'. אבל אברהם לא גמר מעשהו, רק שהכינו לשחוט בנו ולא שחט, ה"ל 'ויכין'. וממילא אין לדייק כן בציפורה, שהרי השלימה את מעשה המילה בפועל. ראייה נוספת לשיטתו הביא הרב טייכטאל, משנה, קצד, עמ' שנט, מציווי ה' ליהושע 'עשה לך חרבות צורים', למה ציווהו על הצור די היה שיאמר לו שלא ימול בדבר המקבל טומאה, ולא יצוהו בהדיא למול בצור. ומשהקפיד לצוות על הצור, ודאי בא לזהיר אותו על מילה בתלוש. והעיר על דבריו המנח"א שם בסימן קצה, עמ' שס. והשיב לו הרב טייכטאל על כך בסימן קצו, עמ' שסא. עי"ש שדבריהם צ"ע, ואף המשנה שכיר לא שב והביא ראה זו מאוחר יותר בקונטרס האחרון.

18. הרב שמעון פולק, וילקח יוסף, (עורך: הרב יוסף הכהן שוורץ), סי' קה, תרס (להלן: הרב פולק, וילקח), עמ' 40.

קיד עד סימן קיט... כיון דהסרת הערלה וציצין שלה צריך להיות דוקא במידי דתלוש.

וכן סבר הרב לוי¹⁹.

המנחת אלעזר (להלן: המנח"א) חלק על כך²⁰, ועל דרשה זו כתב:

19. הרב אהרן לוי, **הדרש והענין** (בולגריה, תרפ"ח, להלן: הרב לוי, הדרש), א, מאמר פה, ג, עמ' קז-ק. יובאו דבריו לקמן. וראה רש"ש, חולין טז, א ד"ה מנין, שהקשה כי עפ"י ביאור התוספות (שם, ד"ה מנין) שדרשו תלוש בשחיטת חולין, 'מדכתיב ויקח' ולא כתיב ויזיק', היה לאסור מילה במחבור כשחיטה, שהרי אף אצל ציפורה נכתב 'ותקח' ולא 'ותכין'. לכן רצה לומר כי יש טעות סופר בגמרא, וצ"ל כי מקור דין שחיטה בתלוש הוא מ'ויקח בידו את האש ואת המאכלת, וילכו...'. שהרי ודאי 'תלושה היתה, שהולכה איתו'. עפ"י דבריו מובן כי לא ניתן ללמוד חיוב תלוש במילה, שהרי שאצל צפורה לא נכתב 'ותקח בידה'. אולם דחה הוא עצמו את דבריו, מפני שאף בבראשית רבה, ויראנו, ודרשו כדרשת הגמרא. וכ"ה במדרש אגדה (בובר) בראשית כב ד"ה [ו] ויקח את. בשכל טוב (בובר), בראשית כב ד"ה ד"א ויעקב את. ובילקוט שמעוני, וירא רמז קא ד"ה ויבן שם אברהם. ועי' ברב מנחם שלמה אבנד, **עבודת משה**, ניו יורק: לקח טוב, תשס"ד, א, חולין, טז, א, עמ' קפה. שטען כי הגמרא אכן נסמכה בדרשה על הפסוק המוקדם בכתוב, אותו פסוק שהביא הרש"ש. וראה הרב יוסף פוצנובסקי, **פרדס יוסף**, בני ברק: מכון לעריכת ספרים וכתבי יד מגזי קדמונים, תשנ"ד (להלן: הרב פוצנובסקי, פרדס), כרך ג שמות א, ד, כד עמ' פכ-פג, שכתב כי 'מלשון קיחה אין למעט מחובר, כמו שכתב צ"ח [שבת קלח] דיוצאים ידי חובת ד' מינים במחובר, אע"ג דכתיב 'ולקחתם'. ועל כן יש לבאר 'כמו שכתב הרש"ש [חולין טז] דשחיטה במחובר ממעטינן דכתיב 'ויקח בידו', דמשמע דבר הניטל ביד. אבל סתם קיחה, אפילו במחובר דכתיב 'ויקח את כל ארצו מידו'. אולם קשה ליישב דבריהם, עם פשט הסוגיה ודברי הראשונים. ועי' שם וברב אברהם מנחם שטיינברג, **שו"ת מחזה אברהם** (ניו יורק, תשל"ב) (להלן: הרב שטיינברג, מחזה), א, או"ח, קלח, עמ' קסב. וברב לנדא, קרבן, קונטרס **נר מצוה**, לך לך, י, א, עמ' 468. ושם, קונטרס עין משפט, לך לך, ב, עמ' 549. שהביאו מספר ראיות כי לשון 'לקיחה' משמע אף מחובר.

20. הרב חיים אלעזר שפירא (עורך: הרב יחיאל מיכל גולד) **דרכי חיים ושלום**, (מונקאטש, ת"ש), מילה, תתקט, עמ' שנא. ובאות חיים ושלום, אמת – אור תורה מונקאטש, ניו יורק, תשמ"ו, רסד, י, עמ' רעד-רעה. כתב 'כי טוב שיהיה למוהל שרשרת וללבושו ולדבק השרשרת באיזמל'. ושכן 'אנחנו נוהגים לתלותו המוהל בשרשרת, וללבושו או לקשר השרשרת או החוט בבגדו'. וזאת 'כדי כשיורקנו אחר החיתוך יאשר האזמל תלוי, ולא יפול לארץ [שלא להתקלקל וליפגם בנפילתו לארץ]' 'כי אולי יצטרך הסכין עוד הפעם אז לחתוך ציצין, אם ישארו עוד'. מנהג זה הובא ברב ויסברג: אוצר, ג, ב, ח, עמ' רפכ; ב, ט, ז, עמ' רסט, ושם העיר שכן נהגו זרעו אחריו. דברים אלו כתב הרב שפירא בעקבות מנהג שהביא רבי יעקב מולין, **ספר מהרי"ל** (מכון ירושלים, תשמ"ט), הלכות מילה, כג, עמ' תפח: 'אמר מהר"י סג"ל שמנהג היה באשטרייך שכל מוהל היו לו שני איזמלים מוכנים ביד המחזיק צורכי המילה, משום דלפעמים ימצא הגיד מכוסה בשתי ערלות. וכי ישליך מידו האיזמל עם הערלה הראשונה, ואחר כך מרגיש בערלה שנייה, וטרם שיטעה האיזמל הראשון לחתוך בו שנייה, פן ח"ו יסתכן הילד לפיכך יהא מוכן לו השני. ואמר שראה מעשה כן לכן טוב הדיבר ונכון לנהוג'. והובאו דבריו בדרכי משה, רסה, יא: 'כתב מהרי"ל שיפה הוא שיהיה לכל מוהל ב' איזמלים, משום דלפעמים משליך האיזמל עם הערלה תוך החול ולאח"כ יצטרך לאיזמל ואם ימתין עד שיקנה הראשון מן החול פן יבוא התינוק לידי סכנה'. מנהג זה עורר חליפת מכתבים בין רבי ישכר שלמה טייכטאל, אשר השיג על מנהג זה. לבין האדמו"ר ממונקאטש. הנושא העומד במרכז המשא ומתן שבין ה'משנה שכיר' ל'מנחת אלעזר' ושעלי סובכות הראיות והדחיות השונות, הוא מילה דבר המחובר. הרב טייכטאל טען כי א"א למול בסכין הקבוע בשלשלת על צוואר המוהל, כדין דבר התלוש ולבסוף חברו.

ועוד והוא העיקר, דהרי בש"ס עבודה זרה כ"ה ע"א (צ"ל: כז, א) מתרמי אהך קרא, ואבע"א אתי איהי [צפורה] ואתחלה, ואתא משה ואגמרא. הרי מפורש בהמעשה הזאת של 'ותקח צפורה צור' שלא הי' כראוי, מחמת שהיה ע"י אשה [אלא מעשה שהי' כך הי' שחטפה צור לכרות מיד ערלת בנה, כדי להצילו ממיתת הנחש על אתר]. ועי"ז הוצרך משה רבנו לתקן, דאתי ואגמרה. [ואין נלמוד מזה, שבאמת לא היה כהלכה וע"י אשה, רק בהכרח ובכהלכה]. ואילו מצאה אז במהירות רק דבר מחובר, י"ל בודאי היתה חותכת בו. רק זהו שמצאה אז, וזהו חותך במהירות יותר מציפורן המחובר [ובפרט שאינו מוכן לחתוך כראוי, וכדנזכיר להלן] או דבר אחר מחובר, ובפרט שאינו שכיח. אבל אין ראיה שצריכין תלוש דוקא²¹.

לו מילה זו של ציפורה הייתה נעשית ככל מילה, במתינות ומתוך יישוב הדעת. היה ניתן להוכיח כי יש להקפיד על מילה בתלוש דווקא. אולם כיוון שמעשה זה נעשה בחופזה ושלא כדין, שהרי לכמה שיטות מן הדין לא היה לה למולו כלל²². אם כן ניתן לומר שְמֵלָה בתלוש, לא מחמת דקדוק הדין, אלא מפני שכלי זה הוא שהודמן לה. אך באותה מידה, לו היה מזדמן לידה דבר מחובר, ודאי הייתה מלה גם בו.

21. הרב טייכטאל, משנה, יו"ד קצה, עמ' שנט-שס. וכן הובא ברב יחיאל זילברברג (עורך), **עדות קובץ תורני לבניור הלכה ולליבון שמעתתא** (חמ"ד, חש"ד, להלן: הרב זילברברג, עדות), עמ' סא-סב. וברב מרדכי מנשה לאופר (עורך ראשי), **ספר היובל קרנות צדיק** (ניו יורק: מערכת אוצר החסידים, תשנ"ב), **שפתי ישנים** (להלן: הרב לאופר, היובל), עמ' קכח. ועי' הרב פרוצנובסקי, **פרדס**, כרך ג שמות א, ד, כד עמ' פב-פג. הרב לנדא, קרבן, קונטרס נר מצוה, לך לך, י, א, עמ' 468. וחזר על כך שם, קונטרס עין משפט, לך לך, ב, עמ' 549. והרב שטיינברג, מחזה, א, או"ח, קלח, עמ' קסב. שדחו גם הם את הראיה מציפורן. ודבריהם צ"ע ואכמ"ל.

22. רמ"א יו"ד רסד, א. כפי שביארו הש"ך שם סק"ב. וכדעת הסמ"ק סי' קנז והמרדכי שבת פראד"מ סי' תסח. וכ"כ תוספות מסכת ע"ז כז, א ד"ה אשה: 'יש לפסוק כרב ואין אשה כשרה למול, דאף על גב דרב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן בהא הלכה כרב. דברייתא דרבי יהודה הנשיא קיימא כוותיה'. וכן הכריע הב"ח. אמנם בספר **יראים** סימן תב [נדפוס ישן – יטן פסק שאשה כשרה למול: 'איכא בינייהו אשה. לרב אשה לא, לר' יוחנן אשה כמהולה דמיא. ואמרינן בכתובות פ"א רב ור' יוחנן, הלכה כר' יוחנן. הלכך שפיר דמי אתתא למימהל'. והביאו ריקאנטי סימן תקצד: 'כתב בעל **ספר היראים** דאשה יכולה למול, כדכתיב 'ותקח צפורה צר' דהלכתא כר' יוחנן'. וכן הוא בבה"ג (הובא בתוס' ע"ז כז, א): 'אבל בה"ג פסק דאשה כשרה למול. ולרב דאמר אינה כשירה למול צריך לפרש בפרק קמא דקדושין (דף כט.) דמצריך אותו ולא אותה למדרש שאינה חייבת למול בנה, היינו לבקש למהלך'. וכ"כ הרי"ף והר"ן בס"פ ראד"מ והרמב"ם הלכות מילה פ"ב ה"א: 'הכל כשרין למול ואפילו ערל ועבד ואשה וקטן מלין במקום שאין שם איש, אבל עכו"ם לא ימול כלל'. ובהגהות מיימוניות [א]: 'כרבי יוחנן ודלא כרב דפסל כדאיתא פ"ק דע"ז וכן רא"מ וכן רבי שמחה וכן ס"ה. ויש ס"ה כתוב בו שבוש דרבי יוחנן פוסל וליתא כדאיתא התם ע"כ'. והמחבר בס"פ רסד.

על טענה זו השיב המשנה שכיר, כי לא מהמעשה עצמו אנו באים ללמוד, אלא מדרך כתיבתו בתורה.

כי מה שכתב שכל מעשה צפורה היה שלא כהלכה כמו שמבואר בע"ז כה ע"א (צ"ל: כו, א), ע"כ בודאי אין ללמוד כלל מ'ותקח ציפורה', שהי' שלא כהלכה. הנה במחילה דיחוי זה אינו דיחוי כלל, וכי אנו מצפורה רוצין ללמוד מידי, רק מדיבורי תורה שספרה לנו מעשה צפורה וכתבה 'ותקח צפורה צור', למה לא כתבה 'ותכין צפורה צור'. וכמו שילפי חז"ל מקרא ד'ויקח', מדלא כתיב 'ויכין'. וכפירוש התוס' בחולין דללמד בא דצריך מידי דניקח מיד ליד. כמו"כ מדלא כתבה התורה גבי מעשה דציפורה 'ותכין צפורה צור', ע"כ דללמד בא דגם גבי מילה צריך שהי' ניקח מיד ליד, כן היתה כוונתי. נמצא דלא ילפינן מציפורה כלל, רק מלישנא דקרא. וזה פשוט²³.

ד. מילתו של קטיעה בר שלום – במחובר

הגמרא (עבודה זרה י, ב) מספרת כי בשעה שהוציאו את קטיעה בר שלום להורג, אמרה לו אותה מטרוניתא:

ווי ליה לאילפא (ספינה) דאזלא בלא מכסא (כלומר אוי לך הואיל ועליהן (על ישראל) אתה נהרג, שלא מלתה את עצמך

23. הרב טייכטאל, משנה, יו"ד קצו, עמ' שסא. ועי"ש עמ' שסג שעפ"י זה יישב מה שהקשה המנח"א, איך ילפינן שחיטה בתלוש מאברהם, הרי שנינו כי אין למדים הלכה מקודם מתן תורה. על כך כתב ג"כ כי אין אנו למדים מן המעשה, אלא מאופן כתיבתו בתורה. הרב שלמה רבינו, **משנת שלמה** (בני ברק, תשס"ג, להלן: הרב רבינו, משנת), ע"ז, י ב, עמ' קנח, הביא ראייה להיתר מילה במחובר, ממדרש פליאה: 'אך יש להביא ראייה דמילה במחובר כשרה, מדאיתא במדרש פליאה 'ותיקח צפורה צור', מלמד שמלתו בפה עי"ש. וכבר נתקשו שם במפרשים איך מלמד, וביארו דתקח מהמילה צפורה אותיות 'צור' 'ישאר' 'פה', מכאן שמלתו בפה. וא"כ חזינו דמילה כשרה במחובר ודו"ק'. ובהערה כתב: 'ואדם הוי מחובר. דעיין ברש"י בחולין דף ט"ו ע"ב בד"ה והציפורן דפסול משום מחובר. וברע"א בתשובה נג הקשה על רש"י, דהרי דוקא אדם הוקש לקרקע ולא בהמה. ואף דבגמ' מוזכר עבד כנעני הוקש לקרקע. עיין בש"ך בחו"מ סי' צה דכתב לאו דוקא עבד כנעני אלא כל אדם בכלל. מ"מ חזינו דאדם הוי ודאי מחובר ודו"ק'. מדרש זה הובא גם בבן יהודע, ע"ז פ"ב כו, א, דף עה, ב. וביש"א ברכה, דרוש א למילה, דף קד, ע"ג. אולם כפי שכבר הערנו, קשה ללמוד ממעשה ציפורה, שנעשה במהירות ובחפזה מפני הסכנה. ועוד שהם דברי אגדה, ואין למדין מהם. עי' לקמן שהבאנו שכן טען הרב טייכטאל, ובודאי במדרש פליאה כזה, שנתקשו המפרשים בביאורו. ביחס ללימוד הלכה מן האגדות, ראה **אנציקלופדיה תלמודית** (ירושלים: יד הרב הרצוג, תשל"ג), א, אגדה, טור קלב: 'דברי אגדה אינם כדברי שמועה ודבר הלכה, אלא כל אחד דורש מה שעלה על לבו כדבר האפשר, ואומדנא הם, לפיכך אין סומכין עליהם, וכלל הוא אין סומכין על אגדה, ואמרו אין למדים מן האגדות, ואין לך ללמוד ממנה אלא מה שיעלה על הדעת ואין מביאים ראייה מאגדה, ואין מקשין באגדה. כתבו הראשונים שבמקום שהאגדות והמדרשות אינם מכחישים תלמוד שלנו, אלא מוסיפים עליו למדים מהם וסומכים עליהם, והרבה מנהגים בידינו על פיהם. אף מהאחרונים כתבו כן. ויש מהאחרונים שכתבו שאפילו כשאין האגדות ותורות התלמוד אין למדים מהם'. ע"כ.

ותטול חלק עמהם' (רש"י)). נפל על רישא דעורלתיה קטעה,
אמר: יהבית מכסי, חלפית ועברית.

וביאר הנימוקי יוסף: 'וקטעה ערלתיה בשניה, בעוד שהיו מוליכין אותו לקברו שם'²⁴. וכן כתב הים של שלמה: 'ועיקר החידוש משמיע לך התלמוד, דקטעיה לרישיה דערלתה בשניה'²⁵. וכן הוא בנוסח כ"י המובא בדקדוקי סופרים: 'איכא דאמרי, גחין רישיה' על עורלתיה וקטעיה בשניה'²⁶.

ממעשה זה ניתן לכאורה להביא ראיה, כי אפשר להסיר את העורלה בדבר המחובר, כשיניים המחוברות לאדם. וכמו שכתב בכורת הברית:
ואף מחובר מעיקרו לא פוסל במילה, אף דכתיב 'ותקח ציפורה' כמו בשחיטה 'ויקח את המאכלת'... וראיה מעובדא דקטיעא בר שלום בע"ז י (ב), ועי' יש"ש יבמות פ"ח דקטע בשנינו'²⁷.

וכן כתב הרש"ש²⁸. והביאו האביר יעקב: 'וזולת זה יש לרש"ש ראיה עצומה מש"ס ע"ז י ע"ב, דנפל על רישא דערלתיה וקטעיה'²⁹. וכן כתבו הפרדס יוסף³⁰, קרבן אשרי³¹ וכלי חמדה³².

יש אמנם להעיר כי קטיעה נאלץ למול עצמו באופן משונה זה, מפני שלא היה בידו למול באופן אחר. על כן נראה כי לכל היותר ניתן ללמוד ממעשה זה, שאפשר למול במחובר רק בשעת הדחק ובדיעבד. וכמו שכתב בכורת הברית: 'ואף מחובר מעיקרו לא פוסל במילה... מ"מ אינו מעכב

24. הרב משה יהודה הכהן בלוי (מהדיר), **שיטת הקדמונים על מסכת עבודה זרה, נימוקי יוסף לרבנו יוסף בר חביבא** (ניו יורק, תשכ"ט) (להלן: הרב בלוי, שיטת), ע"ז י, ב, עמ' קפב.

25. הרב שלמה לוריא, **ים של שלמה** (ירושלים: אבן ישראל, תשנ"ה) (להלן: ים של שלמה), יבמות ח, ג, עמ' קיד.

26. הרב רפאל נתן נטע רבינוביץ, **דקדוקי סופרים** (ניו יורק, תשל"ז) (להלן: דקדוקי סופרים), ב, ע"ז שם, עמ' ו. וכתב בגירסת הרב יעקב אבן חביב, **עין יעקב** (ירושלים: עם עולם, תשכ"א, להלן: עין יעקב), ע"ז י, ב, דף כב, א בסוגריים. אמנם לגירסה זו, נחלקו בדבר ויש שאמרו כי: 'שקל סכינא קטעיה לעורלתה' (יה). עפ"י גירסה זו יתכן, במידה וניתן ללמוד ממעשה זה, כי כבר נחלקו קדמונים בעניין מילה במחובר.

27. הרב אליהו פוסק, **כורת הברית** (ניו יורק, תשנ"ג, להלן: הרב פוסק, כורת), רסד ב, נחל כרית, יב, דף עב, ב. והביא דבריו הרב אברהם דוד הורוויץ, **שו"ת קנין תורה בהלכה** (שטרסבורג, תשל"ח, להלן: הרב הורוויץ, קנין תורה), ג, מו, ג, עמ' צד: 'ובמילה כשר אפילו במחובר מעיקרו, כמב' בס' כורת הברית [רסד אות יב]. וראיה מקטיעא בר שלו' במס' ע"ז י, ב]. ועי' יש"ש יבמות פ"ח דקטע בשנינו'.

28. חולין טז, א ד"ה מנין.

29. הרב יעקב אביגדור, **שו"ת אביר יעקב** (ניו יורק, תשל"ד, להלן: הרב אביגדור, אביר), א, י, ו, עמ' 28.

30. הרב פוצ'נובסקי, **פרדס**, כרך ג שמות א', ד, כד עמ' פב-פג.

31. הרב לנדא, קרבן, קונטרס **נר מצוה**, לך לך, י, א, עמ' 468. ובקונטרס **עין משפט**, לך לך, סי' ב, עמ' 549.

32. הרב דן פלאצקי, הובאו דבריו ברב טייכטאל, משנה, א, סח, עמ' 118.

דיעבד או כשאי אפשר באופן אחר. וראיה מעובדא דקטיעא בר שלום בע"ז י, ועי' יש"ש יבמות פ"ח דקטע בשינוי³³.

גם המשנה שכיר הביא כמה פעמים טענה זו, אך כתב כי אין להביא ממעשה זה ראייה להלכה.

ומה שהביא בשם הגאון מו"ה דן בעל כל"ח (=כלי חמדה) שליט"א דמילה מותר במחובר, היינו בציפורן. וראי' מקטועה בר שלום בע"ז דף יו"ד. והביא בשם ריקנטי דקב"ש (=דקטיעא בר שלום) ה' גר גמור. עיינתי בריקנטי וראיתי שם אדרבה שהריקנטי הוכיח דל"ה (=דלא הוה) גר גמור, משום דלא טבל³⁴ ואם תאמר דהיה טובל קודם, ז"א (=זה אינו) דהטבילה צריך להיות אחר המילה. וכיון דהוא לא טבל מקודם ל"ה (=לא הוה) גר גמור, עיין שם דכן דעתו. וא"כ ממילא אין ראייה מקב"ש. וא"כ לדעתי קם דינא כמו שכתבתי לו בתשובה הראשונה, דאין למול במחובר כמו בשחוטה ודו"ק³⁵.

האחרונים אשר הביאו ראייה מקטיעה בר שלום הניחו, וכפי שציין הכלי חמדה במפורש בדבריו, כי ע"י קטיעת הערלה נעשה קטיעה גר גמור. בזה הוכיחו, כי מילה כשרה במחובר. אולם המשנה שכיר, בהתבסס על דברי הריקנטי, טען כי ודאי לא היה קטיעא גר. שהרי דין הוא, שאין הנוכרי נעשה גר עד שימול ויטבול. וטבילה אחר המילה דוקא³⁶. ובשעה שהולכיהו למיתה, ודאי לא הניחוהו לטבול, כמו שלא אפשרו לו למול עצמו, ושעל כן מל עצמו באופן כל כך משונה. ועוד דוחק לומר שהיה שם בכלל מקווה טהרה. אלא על כרחך לא נעשה קטיעה גר בקטיעת ערלתו.

33. הרב פוסק, כורת, רסד, ב, נחל כרית, יב, דף עב, ב. אולם בהמשך כתב כי מסתימת הפוסקים משמע שיש להתיר אף לכתחילה.

34. רבנו מנחם מריקנטי, פסקי ושו"ת ריקנטי עם פירוש מעשה בצלאל (פיטרקוב, תרנ"ד), סימן תקצח, עמ' 163-164: 'כתב הר"א ממין (יראים) סימן תב. ובדפוס ישן סימן יט), הא דאמרינן 'מל ולא פרע כאלו לא מל', ה"מ בקטן. אבל בגדול א"צ לפרוע, ממעשה דקטיעא בר שלום דמל ולא פרע... וקשיא לן לפי' דחשיב קטיעא בר שלום גר גמור (וע"כ רצה ללמוד ממנו לכל מילת גדול), הא קיי"ל 'מל ולא טבל אינו גר, עד שימול ויטבול'. וליכא למימר דטבל קודם, דטבילה באחרונה היא, כדמוכח בפרק החולץ'.

35. הרב טייכטאל, משנה שכיר, א, סח, עמ' 118-119. וכ"כ שם, סג, עמ' 109: 'ואל תשיבני מקטיעה בר שלום דחתך ערלתו בשינוי. דכבר הבאתי בספרי [להלן סי' ס"ח עיי"ש] בשם הריקנטי דלא ה' גר גמור'.

36. עי' אנציקלופדיה תלמודית (ירושלים: יד הרב הרצוג, תשכ"ה), ו, גירות, עמ' תלג-תלד: 'המילה צריכה להיות קודם הטבילה... ואף בדיעבד יש סוברים שאם טבל קודם אינה טבילה, לפי שהוא כטובל ושרץ בידו... ויש חולקים וסוברים שלא אמרו אלא למצוה לכתחילה, אבל בדיעבד אם טבל לפני המילה עלתה לו טבילה, או שלא אמרו שמלים אותו תחילה, אלא מפני שהמילה קשה עליו ואם ירצה לפרוש יפרוש'. ע"כ.

וממילא אפשר לומר כי אף מילתו לא עלתה לו. ולא ניתן להביא ראיה ממעשה זה להיתר מחובר במילה³⁷.

אמנם מצינו בכמה מן הראשונים שכתבו במפורש, שנעשה קטיעא גר גמור בקטיעת ערלתו. כך כתב רבנו ישעיה דטראני הזקן: 'קטיעא בר שלום איגייר, אמר כל נכסיו...'³⁸, ובנימוקי יוסף: 'לפי שנתגייר, וקטעה ערלתה בשניה בעוד שהיו מוליכין אותו לקברו שם'³⁹. וכן עולה מדברי היראים:

ומזה הטעם (שאין פריעה בגדול) תירצנו הא דאמרין בע"ז פ"א [ב] בקטיעה בר שלום נפל על רישיא דערלתה וקטעה. אית בזה 'ואנא' היבית מיכסאי חלפית ועברית'. והקשינו מל ולא פרע כאילו לא מל, והוא לא פרע. ותירצנו הדבר שכבר (ובתועפות רא"ם: 'אולי צ"ל: שסבר') שכיון שהיה גדול לא היה צריך לפריעה, כדאשכחן באברהם אבינו⁴⁰.

לו סבר ר"א ממין שקטיעא לא נעשה גר בקטיעת ערלתו, לא היה נזקק ליישב את עניין הפריעה. אלא על כרחך סבר כי נעשה גר גמור בקטיעה זו⁴¹.

37. וכן כתב הרב רביבו, משנת, ע"ז י, ב, עמ' קנה.

38. רבינו ישעיה דטראני הזקן, **פסקי הרי"ד** (ירושלים: מכון התלמוד הישראלי השלם, תשס"ו), עבודה זרה י, ב, עמ' יב.

39. הרב בלוי, שיטת, ע"ז י, ב, עמ' קפב.

40. רבי אליעזר ממין, **יראים** (וילנא, חש"ד), תב (דפוס ישן, יט), עמ' 446. וכן כתב הרב יחיאל הלפרין, **סדר הדורות השלם**, תנאים ואמוראים, אות ק, קטעיה בר שלום, עמ' 321: 'קטיעה בר שלום גר צדק, היה שר אצל הקיסר...'. ובגירסת הרב אבן חביב, עין, ע"ז י, ב, עמ' 43: 'פרט לקטיעא בר שלום (ובסוגריים): דלאו שריה הוא, דהא איגייר. וכתב על כך הרב חיים יוסף דוד אזולאי, **מראית העין** (ליוורנו, תקס"ה), ע"ז י, ב ד"ה פרט: 'והיא נוסחה מוטעית ול"ג אלא 'פרט לקטיעא בר שלום' ותו לא. והדבר מבואר א"צ להאריך'. ובדקדוקי **סופרים**, ע"ז י, ב, עמ' ו, הערה ח: באה"ח ובע"י הראשון פרט לקטיעא בר שלום [דלאו שריה הוא דהא איגייר] ויפה השמיטוהו בר' האחרונים... וגם קטיעה בר שלום לא איגייר רק שמל עצמו...'. ודעת הים **של שלמה**, יבמות ח, ג, עמ' קיז, תלויה בתירוץ. בתחילה כתב שקטיעא פרע עצמו, וע"כ סבר כי גר גמור היה, שעל כן נזקק לתירוץ זה. אולם אח"כ כתב כי לא היה לו נת הכושר מפני האומות, ועל כן לא פרע עצמו וממילא מוכן שלא נעשה גר.

41. ניתן לכאורה להביא שתי ראיות מהמעשה עצמו כי קטיעא נעשה גר בהסרת ערלתו. האחת, ממה שאמר קטיעא אחר שקטע את ערלתו: 'היבית מכסי, חלפית ועברית'. והשניה, שיצאה בת קול ואמרה 'קטיעא בר שלום מזומן לחיי העוה"ב'. אמנם ניתן לדחות ראיות אלו. כלפי הראיה הראשונה יש לומר שקטיעא אמר כן וכך סבר, אך טעה בזה. וכלפי הראיה השנייה ניתן לטעון שזומן לעוה"ב בעבור נתינת כל ממנו לר"ע וחבריו. וראיה לדבר, שאם על קטיעת ערלתו קיבל שכר זה, היה לה לגמרא להסמין קריאה זו למעשה הקטיעה, ומשהסמיכה את יציאת בת הקול לנתינת הנכסים, נראה לומר כי בעבור זה זכה לחיי העוה"ב. וכן משמע מדברי הרב צבי אלימלך שפירא, **דברים נחמדים** (ניו יורק: מכון ספרי מהרצ"א, תשס"ה), ע"ז י, ב, עמ' קט: 'בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת. נ"ל לרמז, זה אירע שנתן נכסיו לרבי עקיבא ר"ת יש קונה עולמו בשעה אחת'. עוד ניתן לומר כי זכה לכך בעבור מסירתו נפשו. וכמו שכתב **בית של שלמה**, יבמות ח, ג, עמ' קטז: 'מ"מ (למרות שלא נפרע) אין חידוש שהוא מזומן לחיי העולם הבא, מאחר שהוא קידש השם, ומאי דה"ל למיעבד עבד'. ועוד ראה הרב טייכטאל, משנה, יו"ד, קצו, עמ' שסג, שהביא בשם הרב אברהם גראדינסקי: 'דתרי בחינות יש; מצות מילה היא כפני עצמה וערל הוא כפני עצמו, ומי שהוא ערל אינו זוכה להיות בחלקם של ישראל, ע"י עירובין יט ע"א. ויש

אמנם, טען המשנה שכיר, אף אם נקבל שקטיעה היה גר גמור, א"א להביא ראיה ממעשהו לנידונו.

אך אעפ"כ אין ראיה, משום דלמא נזדמן לו איזה כלי בנפילה זו וקטע בכלי ערלתו. ומה שהוצרך לומר דהוי בנפילה ולא בסתם לקיחה בידיים, משום דודאי היו ידיו אסורות אז שהי' בשעה שהוליכו אותו לשריפה. כנהוג באדם שמוליכין להרוג. ע"כ לא היה לו אפשרות להשתמש בכלי רק ע"י נפילה. עכ"פ אין מכאן סתירה כלל להאי דינא הנ"ל.⁴²

כפי שראינו לעיל, במעשה כפי שהובא בדפוס הגמרא, לא צוין במה מל קטיעה את ערלתו. על כן כתב המשנה שכיר, כי עדיין אפשר לומר שמל עצמו בכלי⁴³. ועוד כתב, כי ממילא אין להביא ממעשה זה ראיה, מפני שאין למדין הלכה מן האגדה.

וגם הא ידוע הכלל [ירושלמי פאה פ"ב ה"ו] דאין למדין הלכה מאגדה. אף דהרבה כתבו [ס' הישר לר"י ס' תריט] דמפי אגדה שבש"ס שפיר למדין, אבל עכ"פ היכא שהוא נגד שיטת התלמוד ודאי אין למדין. וכבר הבאתי מקור לזה משיטת התלמוד⁴⁴. והעיקר דאין משם ראיה כלל לא מיבעיא לשיטת הריקנטי, וכן אפילו לשיטת הר"א ממיץ אינו ראי' כנ"ל.

ה. 'אין לנו לעשות דרשות מעצמינו'

אמנם אחר כל זאת הודה הרב טייכטאל, כי ללא מקור לדין זה בספרות חז"ל, נופלות כל שאר טענותיו וראיותיו. כך כתב בעקבות טענת הרבי ממונקאטש כי אין לקבל את שדרש מציפורה או מיהושע, כיון שלא נדרש כן ע"י חז"ל⁴⁵.

אף שלא קיים מצות מילה, מ"מ אינו ערל וממילא דאינה נדחה ממחיצתן של ישראל. ואף שאינו מגיע למדרגתן מ"מ כבר יש לו חלק עמהם. ואם אינו זוכה לחלק גדול כמותם, מ"מ מגיע לו חלק קטן עכ"פ. ולפי"ז אינו ראיה כלל מעשה דקטיעא בר שלום דמל עצמו ע"י קטיעה. דאם לא קיים מצוות מילה, מ"מ לא אול בלא מוכסא, דהא קטע ערלותי' ושוב אינו ערל. ומהני ליה האי דלא הוי ערל ליטול חלק עמהם עכ"ד. וגבי דין טבילה בגירות כתב המשנה שכיר 'ואולי דעת הר"א ממיץ כהפוסקים דהטבילה מהני גם קודם המילה'. אך לכאורה קשה שהרי בפשטות לא טבל לגירות קודם המעשה. שהרי אפילו למול לא היה מל, אלמלא הייתה אותה מטרוניא מעירה לו על כך.

42. הרב טייכטאל, משנה, יו"ד, קצו, עמ' שסג-שסד.

43. וכמו שכתב הים של שלמה, יבמות, ח, ג, עמ' קיז, שקטיעה פרע עצמו. למרות שלא הוזכר כן בגמרא.

44. הוכחתו לפסול מילה במחובר מן התלמוד, תובא לקמן.

45. כך כתב לו המנח"א כמה פעמים. הובא ברב טייכטאל, משנה, יו"ד, קצג, עמ' שנו; קצה, עמ' שנט, שס. אולם ראה ברש"ש (חולין טז, א) שמדבריו משמע, כי באופן עקרוני היה ניתן ללמוד מ'זותקש ציפורה' פסול מחובר במילה. ומקרא זה למד על מילה גם הרב פולק,

ועל זה יפה תמה הדרגני מדשתקן מזה חז"ל, ולא מצינו שידרשו כן גם גבי מילה כמו בשחיטה, אין לנו לעשות דרשות מעצמינו. ובזה לכאורה יפה תמה, ותמיהתו חזקה. וכמו שהביא היר מלאכי באות קמד⁴⁶ בשם כמה וכמה גדולי הפוסקים, שאין לנו לעשות דרשות מעצמינו⁴⁷.

אמנם הביא מדברי היר מלאכי, כי במקרה ויש יסוד לדין בתלמוד או במקור אחר, רשאים לדרוש כן. וכתב כי יש מקור לפסול מילה במחובר בתלמוד.

ו. ראיה מהש"ס שאין מלין במחובר

ולי יש ראי' מש"ס מפורש, דאין מילה במחובר. דר' אליעזר מתיר ריש פראד"מ לחטוב עצים ולעשות איזמל, מטעם דסובר דמכשירי מצוה דוחין שבת עיי"ש. ובעירובין ד' ק"ג אמר רבא, ומודה ר"א דכמה דאפשר לשנויי משנינן. ופרש"י דאפשר לשנויי משנינן, ולא מחללין שבת. והיכא דלא אפשר, כגון גבי איזמל, דחנין אפילו אב מלאכה עכ"ל. וקאמר הגמרא מאי הוא. דתניא כהן שעלתה בו יבלת, חבירו חותכה לו בשיניו. בשיניו אין, בכלי לא. חבירו אין, איהו לא וכו'. אלא לאו ר"א וכו'. והכא אע"ג דמכשירי מצוה דוחין את השבת, כמה דאפשר לשנויי משנינן. וכן נשאר שם הש"ס בהאי חילוקא עיי"ש.

והשתא אי נימא דיש מילה במחובר, למה מתיר ר"א לעשות איזמל, הלא אפשר לעשות בלי חילול שבת וכגון שימול בצפורן. ואי מיירי באופן דאין לו צפורן מוכן למול, אכתי יכול למול בשיניו כמו קטיעה בר שלום בע"ז יו"ד ע"ב... ואין לומר דיגרום צער לתינוק בשיניו יותר מבאיזמל, ואופן זה לא מקרי אפשר... על כרחך צריך לומר דגם בשיניו הוא יכול כמו בכלי בלי צער... וא"כ טובא קשה... כיון דאפשר בשיניו כמו גבי יבלת דלא התייר ר"א לעשות בכלי, כיון דאפשר לשנויי משנינן. א"כ הוי לי' למימר גם גבי מילה כן...⁴⁸ ועל כרחך צריך לומר דמילה במחובר

וילקט, סי' קה, עמ' 40. והרב לוין, הדרש, בולגריה, א, מאמר פה, ג, עמ' קו-קז, הובא דבריהם לעיל.

46. הרב מלאכי הכהן, **יד מלאכי** (בני ברק: מישור, תשס"א), כללי התלמוד, קמד, עמ' צג-צד.

47. הרב טייכטאל, **משנה**, יו"ד, קצו, עמ' שסא.

48. והוסיף: 'ואין לומר דר"א מתיר בפראד"מ לעשות איזמל, דוקא באופן דאינו יכול לעשות בשיניו. דא"כ למה שתיק הש"ס מזה הוי לי' להש"ס לפרש ולבאר זאת... ולמה סתם הש"ס ולא מפרש לי' כמו שם גבי יבלת... וגם הש"ס בפראד"מ מייתי דעיר אחת בא"י היו עושין כר"א ונתברכו עיי"ש. משמע דהי' רגילין לעשות כן, וכי בעיר הזאת היו כולן בלי שיניים שלא נמצא אחד מהם שיכול למול בשיניו.'

אסור, וע"כ לא דמי ליבלת. ושפיר סתמו ולא הזכירו כלל משינויי דשיניים או ביד, כמו שזכרו גבי יבלת. דהכא במילה לא אפשר לא ביד ולא בשיניים רק בכלי... וזה ראי' שאין עלי' תשובה לפע"ד⁴⁹.

בריש פרק רבי אליעזר דמילה (שבת יט, א) אמר רבי אליעזר 'כורתין עצים (בשבת) לעשות פחמין (כדי) ולעשות כלי ברזל (סכין למילה)'. ולמרות שאינו אלא לצורך מכשירי מצווה, כלומר לצורך איזמל המילה, סבר ר"א כי מחללים את השבת בשביל מכשירי מצווה. אולם בעירובין (קג, א) אמר ר"א כי כהן שצמחה לו יבלת הפוסלתו מן העבודה, לא יסירנה בשבת בסכין, אלא חבירו בשיניו. 'דכל כמה דאפשר לשינויי משנינן'. ומתברר כי רק במקרה 'וא"א לשינויי', יחלל שבת בעבור מכשירי מצווה. והנה עפ"י כלל זה, לא היה לו לרבי אליעזר להתיר לכרות עצים לעשות פחמים, כיון 'דאפשר לשינויי' ולמול בשיניו. שזה ברור כי אין לסכין יתרון בחיתוך העור (כדוגמת היבלת), שמחמתו תחשב המילה בשינוי כ'אי אפשר לשינויי'. שהרי לו היה יתרון כזה, לא היה מורה ר"א על חיתוך עור היבלת בשינוי (וכעולה מדברי התוספות)⁵⁰. אלא ע"כ לא ניתן למול בשיניים, מחמת דבר אחר. והיינו מפני שא"א למול בדבר המחובר⁵¹.

ודבריו קשים. הרי עדיין 'אפשר לשינויי' ולמול בדבר התלוש, בשבר זכוכית וכדומה. ופשוט כי כשם שאין הבדל בין נטילת העור בסכין לנטילתו בשינוי, עאכ"כ אין הבדל בינו לבין נטילת העור בשבר זכוכית או חרס. וכלי חרס או זכוכית מצויים הם אצל הכל. ואעפ"כ הורה ר"א לחלל שבת, לכרות עצים ולעשות פחמים, כדי למול בברזל דוקא*. אלא יש ליישב עפ"י מש"כ הגר"א⁵², כי דין 'מצוה מן המובחר למול בברזל', נלמד הוא מדברי

49. הרב טייכטאל, **משנה שכיר**, א, קונטרס אחרון, צח. וכן כתב ברב טייכטאל, משנה, יו"ד, קצו, עמ' שסב. ועי"ש שכתב כי הראה ראייה זו ל'הרב הגאון הגדול מו"ה אברהם גראדינסקי שליט"א, מנהל וראש ישיבה בסלאבאדקא במדינת ליטא'. ושייב מאד, ואמר דהוא ראייה נפלאה ואלימא'. ואמר ג"כ שהוא ראייה שאין עליה תשובה'.

50. תוספות עירובין קג, ב ד"ה מה לי: 'וא"ת והיכי מצינו למימר אליבא דר"א דהיכא דאפשר לשינויי משנינן. והא קאמר בפרק אם לא הביא [שבת דף קל, א] דמביא סכין למול אפי' דרך רה"ר, אע"ג דאפשר לשינויי ולהביאו דרך גגות וקרפיות וחצירות. וי"ל דהתם מקצר דרכו לילך דרך רה"ר, אבל הכא דיכול לחותכו ביד כמו בכלי מודה ר' אליעזר דמשנינן'. נמצינו למדים כי אף יתרון קל נחשב כבר כדבר שא"א לשינויי ויותר בשבת.

51. ואף ר"ע שחלק עליו, חלק רק בדין מכשירי מצווה, עי"ש.

* בפשטות הדרך היעילה והזמינה ביותר להכנת כלי ראוי למילה היא בעשיית איזמל (סכין) מילה ממתכת. כמו כן רמת הסיכון במילה באמצעים אחרים, בד"כ היא גבוהה יותר. -- העורך.

52. ביאור הגר"א על השולחן ערוך, יו"ד רסד, ב, יז. וביאורו הרב ירמיהו לעזר, **דברי ירמיהו** (ירושלים, תשל"ד), הלכות מילה ב, א, דף צט, א.

ר"א. ונראה שעל כן התיר ר"א לכרות עצים לעשות איזמל למילה. ולא מפני שסבר כי דבר המחובר פסול במילה⁵³.

ז. הוכחה להיתר מסתימת הש"ס והפוסקים

בשונה מדין שחיטה במחובר, אשר נשנה במפורש בספרות חז"ל⁵⁴, נדון בראשונים והובא בפוסקים⁵⁵. לא נזכר דין זה במילה, לא במקורות חז"ל, לא בראשונים ולא בפוסקים. טענה זו הובאה ע"י האחרונים, אשר דנו בעניין זה.

כך טען בכורת הברית: 'וכן מסתימת ש"ס ופוסקים בזה, משמע דשרי לכולי עלמא'⁵⁶. וכן כתב בשו"ת אביר יעקב: 'וכן ברמב"ם ובש"ע בכל מלין, ובשחיטה נאמר 'בכל דבר התלוש שוחטין'⁵⁷. והרב שמואל שטראשון כתב: 'ולא אשתמיט שום דוכתא, לאשמעינן דפסול בה במחובר'⁵⁸. ועוד הוסיף כי אדרבה 'פריעה תוכיח, דנהגו בציפורן'.

אמנם הרב טייכטאל התייחס לטענה זו, כבר בתשובתו הראשונה⁵⁹. ויישב בדוחק כי 'דברי תורה עניים במק"א (=במקום אחד) ועשירים במק"א (=במקום אחר)'. ועוד 'דנלמד סתום מן המפורש'. ושם מפני הקושי שבדבריו, הוסיף כי 'כיון דעפ"י המדרש⁶⁰, מצוה דוקא באיזמל כמובא בספרים, ומצות מילה מקיימין בשמחה על צד היותר טוב. לא הוצרך כלל להשמיענו דמחובר פסול, כיון דלא שכיח'⁶¹.

וכלפי הטענה 'פריעה תוכיח, שמצוותה בציפורן'. כתב כי אין ללמוד

זה מזה:

שאני פריעה, דהוא מילתא אחריאת לגמרי. והתורה לא כתבה 'ותקח' רק גבי כריתת הערלה, כדכ' (=כדדכתיב) 'ותקח ותכרות (את ערלת בנה)'. אבל גבי הפריעה דהוא מילתא אחריאת, וה"ר

53. וראה ג"כ הרב משה זכריה ברום, **אמרות משה** (בני ברק, תשס"ב), ב, יב, עמ' רמד-רמו, שדחה ראייתו, אולם באופן אחר.

54. חולין טז, א; יח, א. בראשית רבה וירא נו, ו. פסיקתא זוטרותא בראשית כב ד"ה וישלח. ילקוט שמעוני, וירא קא ועוד.

55. ר"ף (חולין ד, ב), בעל המאור (שם), רא"ש (חולין א, כב), רמב"ם (שחיטה א, יט-כ) טור (יו"ד שחיטה, ו), שולחן ערוך (שם, ו, א-ב), ט"ז (שם) ש"ך (שם) ועוד.

56. הרב פוסק, כורת, רסד, ב נחל כרית, יב דף עב, ב.

57. הרב אביגדור, אביר, סימן י, ו, עמ' 28.

58. רש"ש חולין טז, א. טענה זו הובאה ברב טייכטאל, **משנה**, קצג, עמ' שנו. ברב ארנרייך, לחם, סח, ו, דף קיב, ב. וברב הורוויץ, קנין תורה, ג, מו, ג, עמ' צד.

59. הרב טייכטאל, **משנה שכיר**, סג, עמ' 109. ונראה כי אף לאחר שמצא ראה מן התלמוד לפסול מילה במחובר, עדיין יש להקשות מדוע לא נזכר בראשונים ובפוסקים. ואף בתלמוד היה ראוי שיובא במפורש, כפי שהובא בדיני השחיטה.

60. ראה בפרישה יו"ד רסד, ז.

61. בשונה משחיטה, שאין משתדלים לעשותה דווקא על הצד היותר מהודר ומובחר. וע"כ השחיטה במחובר יותר שכיח.

(=והראיה) דלאברהם אבינו לא נאמרה. בזה לא גלתה התורה
דמחובר פסול בה, ע"כ באמת כשר. משא"כ גבי כריתת הערלה
דכתיבת 'ותקח ותכרות', באמת מחובר פסול. כן נלפע"ד⁶².

ח. מילה בתלוש ולבסוף חברו

בעקבות קביעתו כי מילה במחובר פסולה מן התורה כשחיטה, כתב
המשנה שכיר כי אף סכין התלוי על צוואר המוהל, יאסר לכתחילה למילה.
זאת כדין תלוש ולבסוף חיברו שבשחיטה.

במשנה חולין (א, ב) שנינו כי 'השוחט בצור ובקנה שחיטתו כשרה'.
והעמידוהו (חולין טו, ב) בתלוש ולבסוף חברו, וכרבי הסובר כי השוחט
במחובר לקרקע פסול. ובתלוש ולבסוף חברו, כשר רק בדיעבד. והביא
הרי"ף (שם ד, ב) דבריו להלכה: 'בצור ובקנה לכתחילה לא, בתלוש ולבסוף
חברו. אבל במחובר מעיקרו, אפילו דיעבד שחיטתו פסולה'. וביאר רבנו
ניסים (שם): 'בצור ובקנה לכתחילה לא, בתלוש ובסוף חברו. דגרינן אטו
מחובר מעיקרו. אבל במחובר מעיקרו אפי' דיעבד שחיטתו פסולה. בגמ'
ילפי' לה⁶³. וכך נפסק בשולחן ערוך (יו"ד ו, ב): 'ובתלוש מן הקרקע ולבסוף
חברו בקרקע, לא ישחוט. ואם שחט, שחיטתו כשרה'.

62. הרב טייכטאל, **משנה שכיר**, סג, עמ' 109. וכן כתבו הרב פולק, **וילקט**, סי' קה, עמ' 40:
'וא"כ איך פורעים בציפורן שהוא מחובר, אע"כ דפריעה היא רגל בפ"ע'. הרב לוין, הדרש,
א, מאמר פה, ג, עמ' קו-קז. טענה נוספת שהוזכרה כנגד דברי הרב טייכטאל, היא מהמובא
ב**מדרש תנחומא** (תשס"ח). ירושלים: זכרון אהרן, לך לך, יז, עמ' צז, שם מובא שאברהם
נימול ע"י עקרב: 'והיה יושב אברהם ותמה, האיך ימול... כיון שנפל על פניו, רמו הקב"ה
לאותו מקום ועקצו עקרב, ונמצא מהול'. ולכאורה ראייה ממדרש זה כי אפשר למול בדבר
המחובר. שהרי בשחיטה, בעל חי נחשב לדבר המחובר, ועל כן א"א לשחוט בו. ובמדרש
שנינו כי נימול אברהם בבעל חי. אע"כ אין דין מילה כדין שחיטה, וניתן למול אף במחובר.
אמנם הרב טייכטאל, **משנה שכיר**, א, קונטרס אחרון, צח. הביא מדרש זה, אך כתב כי אין
לדייק ממנו, כי אף דבר מחובר כשר למילה. טענתו הייתה כי שן או ציפורן המחוברת לבעל
חי דינה כתלוש, כמו שהביא הפתחי תשובה בשם רבי עקיבא איגר (ראה לעיל הערה 12).
ולא נאסרה שחיטה אלא בציפורן ושן השוחט. על כן אין ראייה ממילת אברהם בעקרב, כי
מילה כשרה בדבר המחובר. ואף שכתב התבואות שור (ראה לעיל הערה 12) כי אם עדיין
חפץ המילה מחובר לדבר מסוים אף בתלוש, נחשב כמחובר ופסול לשחיטה. ובעקרב, אף
שנחשב כתלוש הרי עוקצו מחובר עדיין לגופו, ואעפ"כ נימול בו אברהם. אין פסול זה מן
התורה, אלא איסור מאוחר של חכמים. ודבריו צ"ע, הרי השולחן ערוך פסק במפורש
שהשוחט בשן ובציפורן של בהמה שחיטתו פסולה, מפני ששחט בדבר המחובר. וכך כתב
רש"י וראשונים רבים נוספים. וכבר ישבו האחרונים את הערת רבי עקיבא איגר, ואף הוא
לא הכריע בדבר. וגבי מה שכתב על דברי התבואות שור שהוא רק פסול מדרבנן, הרי כתב
התבואות שור במפורש (הרב שור, תבואות, ו, ו, עמ' קצו, והביאו וקיבל דעתו הרב
תאומים, פרי, שפתי דעת, ו, ז) 'דאם עדיין מחובר לדבר מסוים, כגון שן המחובר לראש
שלם... הוי ליה מחובר ופסול דיעבד דאורייתא', וצ"ע.

63. אף בעל המאור (חולין ד, ב) פסק כרבי. וכן כתב הרא"ש (חולין א, כב). וכן פסק הרמב"ם
(שחיטה א, יט): 'התולש קנה או שן או שקצץ צור או צפורן והרי הן חדין ואין בהן פגם
שוחטין בהן, ואם נעצן בקרקע לא ישחוט בהן כשהן נעוצין, ואם שחט שחיטתו כשרה'.

המשנה שכיר כתב כי כשם שנפסלה המילה במחובר, כן נאסרה המילה בתלוש שלבסוף חברו, כדין שחיטה. על כן השיג על מנהג מונקאטש, וכתב כי אין למול בסכין הקבוע בשרשרת התלויה על צוואר המוהל.

ואם כנים דבריי דאין מילה במחובר, שוב ממילא דגם תלוש ולבסוף חיברו אסור כמו בשחיטה. וא"כ לחידוש הדין הנ"ל שהעליתי דאין לשחוט לכתחילה, בשתולה הסכין בשלשלת עליו. כמו כן במילה אין לעשות כן לכתחילה, כן נלע"ד⁶⁴.

המשנה שכיר טען כי סכין שאינו נופל ברגע שהשוחט עוזב את אחיזתו בו, היינו שקשור אליו בחבילה או ברצועה או בשלשלת, הרי הוא נחשב כמחובר לשוחט ואסורה השחיטה בו, מדין תלוש שחיברו⁶⁵. אולם המנח"א טען כנגדו, כי אף לדבריו, סכין הנע לכאן ולכאן על גבי השרשרת, אין הוא בכלל דבר תלוש שחברו.

אמנם גם אם הי' כדברי כת"ה, מ"מ בשלשלת הקבועה גם בדבר המחובר ממש, והסכין הוא תלוי בשלשלת ומתנדנד והולכת רצוא ושוב לאורכה ולרוחבה, אז הוא פשוט דאינו כמו תלוש ולבסוף חברו וקבעו. דאינו בקביעות במחובר ואינו הולך בכח הקבוע, היינו במה שהשלשלת קבועה בו, רק ביד האדם...⁶⁶

על כך השיב המשנה שכיר, ודחאו עפ"י דברי הפרי מגדים (להלן: הפמ"ג).

כבר הביא הפרי מגדים בסי' ז סק"א בשם הפרי תואר [שם אות א]⁶⁷ סברא הנ"ל, שדבר שהוא מתנענע אילך ואילך אף שהוא מחובר לקרקע, לא חשוב כמחובר. ולא הוי בכלל תלוש ולבסוף חברו, דאסרו חז"ל. ועל כן דעת הפרי תואר באמת דסכין הקבוע בגלגל אף אם מחובר בקרקע שרי, כיון דמתגלגל. ס"ל (לפרי מגדים) דגם בכה"ג הוי בכלל הגזרה דתלוש ולבסוף חברו דאסרו לכתחילה, אטו מחובר דאינו מתנענע וקבוע ממש. עיי"ש

ושאר הראשונים. אמנם נחלקו הראשונים בדבר תלוש וחברו, במקרה ואין דעתו ליטלו ממש. ואכמ"ל.

64. הרב טייכטאל, **משנה**, יו"ד קצב, עמ' שנד-שנה.

65. שם, עמ' שנד. כך העלה בעקבות קושיה שהקשה בנו, 'איך אפשר לשחוט כלל, הא האדם הוי מחובר... א"כ בשעה שנוטל הסכין בידו הוי לעולם תלוש ולבסוף חברו, דאסרו לכתחילה. ואי דהתורה התירה בפירוש לשחוט, א"כ גילף מכאן דתלוש ולבסוף חברו מותר אף לכתחילה, וביותר עם דברי הט"ז הידועים [יו"ד סי' קיז סק"א] דהיכא דהתירה התורה בפירוש, אין לגזור כלל'.

66. הרב טייכטאל, **משנה**, יו"ד קצב, עמ' שנו. והביא מספר ראיות כי תליה בשרשרת אינה נחשבת כדבר קבוע. וכן טען הרב מרדכי הופמן, הובאו דבריו שם קצב, עמ' שנד: 'דמה בכך שהסכין תולה ונקשר עליו כיון דהוא יכול ליקחו בידו ולנענעו בידו אנה ואנה, הוי בכלל 'ויקח' ואינו כמחובר'. ועיי"ש שטען בפניו טענה נוספת ודחאה הרב טייכטאל.

67. הרב חיים בן עטר, **פרי תואר**, חמ"ד, תקב, יו"ד, ז, א, עמ' יא.

בפרמ"ג שהסכים להט"ז וב"ח. וא"כ נפלה סברתו גם הכא גבי מילה. ומעתה שקיימתי דברי, דגם מילה אסור במחומר. ושאסור לחבר הסכין אל האדם, שהוא כמו קרקע ומחומר. ממילא פשוט דגם בשלשלת אף דמתנענע אילך ואילך אסור, דהוי ג"כ בכלל תלוש ולבסוף חיברו. וממילא דקם דינא דאסור לתלות הסכין של מילה עלי צואר ולימול איתו כך, כן נלע"ד⁶⁸.

להלכה נפסק (שולחן ערוך יו"ד ז, א) כי יכול אדם לקבוע סכין בגלגל של אבן או של עץ, ולשחוט באמצעות סיבוב הגלגל, ובלבד שיהא הגלגל תלוש מן הקרקע. שאל"כ הרי הוא תלוש שחברו, שאסור לכתחלה⁶⁹. ואף שיש סברא לומר, שאין לחוש לשחוט אפילו בסכין המחומר לגלגל המקובע לקרקע, משום שמתנענע אילך ואילך ובוזה הרי אינו דומה למחומר. אעפ"כ כתב הפמ"ג, שגזרו בו אגב מחומר מעיקרו⁷⁰. לכן, כתב המשנה שכיר, אף בנדון דידן יש לאסור, הגם שמתנועע על גבי השרשרת.

אולם נראה לבאר כי אף המנח"א הודה לדברי הפמ"ג, וסבר גם הוא כי הולכת הסכין אנה ואנה, אינה מגדירה את חוסר קיבועו. ובכל אופן כתב לחלק בין גלגל לשרשרת, מטעם אחר. המנח"א סבר כי קנה המידה המגדיר את קיבוע התלוש במחומר, ובנדון דידן קיבוע הסכין בגלגל או במוהל, הוא האפשרות לבצע את המילה או את השחיטה, ללא אחיזה בסכין. מוהל המל בסכין, שהכרח לאחוז בו כדי לשחוט או למול, כסכין המחומר בשרשרת, אינו נחשב כמחומר. לעומת זאת סכין המחומר לגלגל, נחשב כקבוע בגלגל, מפני שחותך את צוואר הבהמה בלי שהשוחט אוחד בו כלל.

כפי שראינו, סבר המשנה שכיר כי אין למול בסכין הקבוע בשרשרת, זאת למרות שהוא נע על גביה. עפ"י דבריו נראה, כי אין למול באמצעות לייזור. חיבור מכשיר הלייזור בכבל לרשת החשמל, אינו גרוע מחיבור הסכין לצוואר המוהל. ועל אף שאפשר להזיזו לכאן ולכאן, יש לגזור עליו ככסכין, אגב מחומר מעיקרו. אולם המנחת אלעזר חלק על דבריו. בראש ובראשונה כתב, כי אין להקפיד כלל למול בדבר התלוש. בנוסף טען, כי לו יהיה כדברי המשנה שכיר, עכ"פ מכשיר שבכדי למול באמצעותו יש הכרח לאחוז בו, לא נחשב כמחומר. נמצא אפוא כי לפי דברי המנח"א, ניתן יהיה למול

68. הרב טייטל, **משנה**, יו"ד קצד, עמ' שנט.

69. הרב דוד הלוי, **טורי זהב**, ירושלים: מכון ירושלים, תשנ"ו, יו"ד ז, א, עמ' עז: 'סכין בגלגל – צ"ל דהוא בתלוש מן הקרקע, דאל"כ ה"ל תלוש ולבסוף חברו דאסור לכתחלה בס"ו'. וכן כתב הרב יואל סירקש, **בית חוש**, ירושלים: מוסדות שירת דבורה, מכון ירושלים, תשנ"ג, יו"ד ז, ב, עמ' מג.

70. **פרי מגדים**, יו"ד ז, משבצות זהב, א, עמ' עז: 'ולכאורה איני יודע מה מלמדנו, פשיטא מהכין הוא. ואולי יש סברא לומר דהגלגל (אפילו שרגליו מחוברות לקרקע) לא מיחלף אטו מחומר מעיקרו, כיון שמתנענע אילך ואילך ולא דמי למחומר, וכן כתב הפרי תואר אות א' באמת (שאכן אין לגזור במקרה זה, מפני שמתנענע). קמ"ל דגורנין גביה הא אטו מחומר'.

באמצעות מכשיר הלייזר. שהרי אף אם נטען, שבחיבורו לחשמל נחשב כמחובר לקרקע, הרי א"א למול באמצעותו ללא אחיזה בו.

ט. חיבור מכשיר הלייזר לחשמל

כאמור, מדברי הרב טייכטאל נראה כי בהכנסת התקע לשקע החשמל, יחשב המכשיר החשמלי למחובר. אמנם נראה כי נחלקו בזה הפוסקים.

כאשר נשאלו ע"ד טבילת כלים חשמליים, העלולים להינזק בשל הרטבת חוטי החשמל, כתבו חלק מן הפוסקים, כי בשל חיבור המכשיר לרשת החשמל פטור הוא מן הטבילה, ככלי המחובר לקרקע⁷¹. כך כתב למשל בשו"ת בית אבי:

ולפי"ז כיון דא"א להשתמש בנידון שאלתו, רק אחר החיבור לזרם האלקטרי הנבנה בכותל הבית המחובר לקרקע, וכלי כיו"ב אינו מקבל טומאה. לכן מסתבר לומר דא"צ טבילה⁷².
והדגיש כי:

...אף דכל הנך גם כשיחוברו לקרקע, יהיו נעין ונדין אילך ואילך. וגם בקלות יסירם מחיבורן, ורגיל להסירן ולטלטלן. אפיה"כ (=) אפילו הכי אינן מקב"ט (=מקבלים טומאה)... וחיבור כזה ע"י חבל **הוי חיבור גמור**, כמבואר בתפא"י (=בתפארת ישראל) הנ"ל (כלים יא, ב אות יד), דאעפ"י שנעין ונדין, הנך דמתניתין דכלים (שם), מ"מ אמק"ט (=אינן מקבלים טומאה), דזה מקרי ג"כ חיבור⁷³.

עפ"י דבריו חיבור המכשיר באמצעות כבל לשקע החשמל, נחשב כחיבור לקרקע. ונראה על כן כי מכשיר לייזר המחובר לרשת החשמל, יחשב כמחובר.

71. פטור כלי מטבילה, בשל חיבורו לקרקע הובא ברב יעקב כ"ץ, **שו"ת שב יעקב**, ירושלים, תשל"א, א, לא, דף לו, א. הפטור מתבסס על מה שהובא במשנה (כלים יא, ב) כי כלי הנעשה לשימוש במחובר לקרקע, אינו מקבל טומאה. ראה הרב דוד הורוויץ, **שו"ת אמרי דוד**, ניו יורק, תשכ"ו, סח, דף לא, א. וברב מנחם מנדל קרגיו, **גידולי טהרה**, בני ברק, תשס"ז, עמ' קל-קלב. עוד בעניין זה ראה הרב ראובן גנזל, 'הטבילת כלים חשמליים', **תחומין** כז, אלון שבות: צמת, תשס"ז, עמ' 463-457. יש להעיר כי בטבילת כלים הדיון סבב סביב השאלה אם חיבור המכשיר לרשת החשמל נחשב כחיבור לקרקע. ברם ביחס לנדון דידן, הכוונה היא רק לבחון אם הכנסת התקע לשקע החשמל נחשבת כחיבור (ראה לעיל, הערה 12).

72. הרב יצחק אייזיק לייבס, **שו"ת בית אבי** (ניו יורק, תשל"א), א, קיד, עמ' רא. וכתב שם שהוא כמו ש'חזו"ן לגדולי האחרונים שהקלו בטבילת כלי עכו"ם במקום שכלים אינן בני קבלת טומאה, כגון כלים גדולים יותר מארבעים סאה שאינם מטלטלים מלא וריקים... דכיון דאינם מקבלים טומאה, לא שייך לומר שיצאו מטומאת עכו"ם וכו'. ומש"כ ש"א"א להשתמש... רק אחר החיבור לזרם האלקטרי, הוא משום שאם היה בו שימוש אחר, היה חייב בטבילה מצד שימוש זה. עוד בנידון זה ראה הרב צבי כהן, **טבילת כלים** (הלכות ומנהגים, בני ברק: המכון התורני בישראל, המרכז לחקר ההלכה ומנהגי ישראל, תשמ"ב), יא, עמ' רה-רו, הערה מו.

73. וכן כתב הרב מרדכי יעקב ברייש, **שו"ת חלקת יעקב** (תל אביב, תשנ"ב), יו"ד מא, עמ' נו-נז; מג, עמ' נח-ס.

אף הרב פאלק עסק בנדון זה, אך בהקשר אחר. הרב פאלק נשאל: ע"ד לחמים ומיני פת הבאה בכיסנין, הניתנין בתוך מקרר הנקרא 'דיפ-פריז'. וכידוע מתאסף במשך הזמן הרבה מיני ככרות, והרבה מהם לא נאפו מעיסה גדולה בת מ"ג ביצים, שמתחייבת בחלה כבר בשעת לישה... וא"כ יש לכאורה להסתפק, שמתחייבות במצות חלה מחמת צירוף המקרה⁷⁴.

בחלה מדרבנן רק סל שהוא תלוש מצרף, ולא תנור המחובר לקרקע⁷⁵. על כן, כתב הרב פאלק, יש לבחון מה דינו של מקרר, כסל או כתנור. ונראה שמאחר שמחובר בתמידות להחשמל, ובהפרדו ובניתוק הקשר פקע תשמישו. נמצא שתשמישו בקבע עם הקרקע ויש לחושבו כמחובר לקרקע... וכעין זה כתב בתשו' חלקת יעקב ח"א סי' קכו בנוגע לקומקום חשמלי, שאין צורך להטבילו מדין 'טבילת כלי אוכל' מאחר שתשמישו עם הקרקע. ואף ששם יש לפקפק טובא, שהלא מעבירים הכלי ממקום למקום וגם מחברים אותו למקומות שונים בתוך הבית, ולכן לא נראה דבריו בזה ואין לחושבו כמחובר. מ"מ מקרר שתוחבין אותו פעם אחת למקום ידוע וכן נשאר לעולם, לכאורה תחיבתו זהו בנינו⁷⁶.

להלכה הכריע הרב פאלק, שדין מקרר כתנור המחובר לקרקע. בפסיקתו הודה כי החיבור לחשמל יכול להיחשב כחיבור לקרקע, אך סייג וכתב כי רק מכשיר המחובר לשקע החשמל באופן תמידי, יחשב ככזה. על כן נראה כי מכשיר הלייזר, אשר אינו מחובר באופן קבוע לחשמל ומעבירים אותו ממקום למקום, לא יחשב לדבריו כדבר המחובר לקרקע.

אולם היו שסברו כי בכל מקרה אין די בחיבור המכשיר לחשמל, בכדי שיחשב כמחובר לקרקע. כך כתב למשל הרב פארשלגר:

וגם נ"ל שהתחיבה בעלמא בכותל, להיות בנגיעה עם חוטי האלקטרי שבכותל, לא בשם חיבור מקרי. דהא אפשר בנקל לנטלם ולסלקם, כמו שמסלקים הקדרה מן התנור. וגם הא אינו מצריך לחוטי האלקטרי שבכותל, רק לנגיעה בעלמא של החוטין... ואפילו בברגים מתבאר בגידולי טהרה ובתש' מהר"מ שיק חיו"ד סיר"ד מסכים עמו, דזה לא מקרי חיבור כו'. א"כ מכש"כ בזה שהוא תחוב ובקלות מוציאו משם, דלא מקרי חיבור⁷⁷.

74. הרב פסח אליהו פאלק, שו"ת מחזה אליהו, בני ברק, תשל"ט, קיא, עמ' רצו.

75. כך העלה בתשובתו שם, קיב, עמ' ש.

76. שם.

77. הרב מיכאל אליעזר פארשלגר, טבילת כלי אלקטרי (המאור, תמוז, תשס"ו), שנה 2 חוברת ח (סד)

עמ' 7-6 ועי' ג"כ ברב אפרים גרינבלט, שו"ת רבבות אפרים (ניו יורק, תשל"ח) או"ח, ב, קעב, י,

הרב פארשלאגר טען כי בהכנסת התקע לשקע החשמל, המכשיר אינו נחשב כמחובר לקרקע. זאת מפני שהתקע וחוטיו החשמל שבקיר, רק נוגעים זה בזה ובנקל ניתן להסירם זה מזה. לפי דבריו גם מכשיר הלייזר לא יחשב כמחובר, למרות חיבורו לחשמל.

נמצא אפוא שהגדרת מכשיר הלייזר כמחובר, בשל הכנסת התקע לרשת החשמל, נתונה במחלוקת הפוסקים⁷⁸.

י. אין מדמים בגזירות חז"ל

אמנם לבסוף אף המשנה שכיר כתב, כי יתכן ואין לאסור מילה בדבר התלוש אפילו חיברו. זאת מפני שמדובר בגזירת חכמים. וכלל נקוט בידינו כי אין מדמים בגזירות חז"ל.

ואולי יש לומר, כיון דלא מצינו בהדיא דאסרו תלוש ולבסוף חברו גבי מילה, כמו בשחיטה. הדרין לכללא דאין מדמין גזרות חז"ל, אלא במקום שאמרו. ובמקום שלא אמרו, לא אמרו. ודו"ק. [עייין חות יאיר סי' מו, שאסף כעמיר גורנה מקומות שהחמירו חז"ל ומקומות שהקילו, עי"ש בזה הכלל, דאין לדמות גזירות חז"ל]⁷⁹.

יא. הלכה למעשה

כפי שהובא לעיל, סבר המשנה שכיר כי מילה פסולה במחובר. וכן כתב הרב פולק: 'דהסרת הערלה וציצין שלה, צריך להיות דוקא במידי תלוש'⁸⁰. וכן סבר הרב לוין: 'ולפי קוצר דעתי, אה"נ דבודאי גם במילה הדין כן שפסול בה במחובר. דל"ג (=דלא גרע) משחיטה'⁸¹.

אולם למעשה נראה שרוב מניין ובניין של האחרונים סברו, כי ניתן למול אף בדבר המחובר. בשו"ת קנין תורה בהלכה כתב:

עמ' שו-שו. וראה הרב שמואל וואזנר, **שו"ת שבט הלוי**, חמ"ד, תשס"ב, ב, נז, ג, עמ' עט. שבענין דוד שמבשלים בו מים ע"י אלקטרי פסק כי 'פשיטא דעפ"י הלכה לא נקרא מחובר, לענין זה לפטרו מטבילה, וכן הכריע הרב משה שטרן, **שו"ת באר משה**, ירושלים, תשמ"ד, ד, ק, עמ' קנח, אך לא ביארו דבריהם. וראה הרב שלמה זלמן אוירבך, **שו"ת מנחת שלמה** (ירושלים: מכון אוצרות שלמה, תשנ"ט), ב, סו, אות ד, עמ' רנ, שכתב שגבי טבילת כלי חשמלי ניתן להביא רק כצירוף את 'דעת האומרים דבלא"ה אינו טעון טבילה, הואיל ועיקר תשמישו של הכלי הוא בשעה שמחובר ע"י תקע עם הקרקע, מיקרי מחובר לקרקע'.

78. אמנם יש להדגיש, כי אף לסוברים שהכנסת התקע לשקע החשמל נחשבת לחיבור, אין הכרח שמכשיר הלייזר יפסל מדין תלוש ולבסוף חברו. שהרי כבר התבאר, כי לדעת המנח"א, סכין המתנועע אנה ואנה אינו נחשב כקבוע, אף כשהוא מחובר לגלגל הקבוע בקרקע. אכן נפקא מינה תהא, לאלו החולקים על הבנה זו.

79. הרב טייכטאל, **משנה**, יו"ד קצו, עמ' שסב.

80. הרב פולק, **וילקט**, סי' קה, עמ' 40.

81. הרב לוין, **הדרש**, א, מאמר פה, ג, עמ' קו-קד.

ובמילה כשר אפילו במחובר מעיקרו... וכן מסתימת ש"ס ופוסקים
בזה, משמע דשרי לכ"ע ע"ש. א"ו (=אלא ודאי) משום דבמילה
לא קפדה התורה על אופן החיתוך, לכן כשר אפי' ע"י מחובר
מעיקרו ולא כמו בשחיטה⁸².

ובשו"ת אביר יעקב כתב, כי פשוט שמלין בכל: 'והדבר פשוט, דצדקו
דברי הרש"ש דמילה מלין בכל. והעיקר להסיר הערלה, ואין חילוק במה
חתך. וכן ברמב"ם ובש"ע בכל מלין... והוא פשוט וברור⁸³. ובשו"ת לחם
שלמה: 'וא"כ למול דאין לנו קרא לאסור במחובר, שפיר שרי למול בציפורן.
ואף דאינו מבואר בפירוש דין זה, מ"מ מסתמא הדין כך⁸⁴. וכן כתבו כורת
הברית⁸⁵, הכלי חמדה⁸⁶, הפרדס יוסף⁸⁷ והקרבן אשר⁸⁸. וכך עולה מדברי
הרש"ש⁸⁹ והמנחת אלעזר⁹⁰. וכן סברו כל הפוסקים אשר כתבו כי ניתן למול,
אפילו בידיו⁹¹.

בנוסף ראינו, שהמנחת אלעזר סבר כי מכשיר אינו נחשב למחובר,
במקרה ויש הכרח לאחוז בו בכדי למול. כמו כן הסתפק המשנה שכיר עצמו,
אם בכלל ניתן לכלול את המילה בגזרת תלוש שחברו. ושהגדרת מכשיר
חשמלי כמחובר, נתונה במחלוקת הפוסקים.

על כן נראה כי די בכך, בכדי לומר כי עצם חיבור מכשיר הלייזר
לחשמל, אינו מהווה גורם המעכב את השימוש בו, לא במילה רגילה ובודאי
שלא במילת חולי המופילה.

82. הרב הורוויץ, **קנין תורה**, ג, מו, ג, עמ' צד. הרב הורוויץ כתב כן, כיון שסבר שהמבוקש במילה
היא הסרת הערלה, ולכן בכל דבר המסיר את הערלה די'. וכ"כ בשו"ת **אביר יעקב** שלהלן.

83. הרב אביגדור, **אביר**, סימן י, ו, עמ' 28.

84. הרב ארנרין, **לחם**, סח, ו, דף קיב, ב.

85. הרב פוסק, **כורת**, רסד, ב נחל כרית, יב דף עב, ב.

86. הובא ברב טייכטאל, **משנה שכיר**, יו"ד, סג, עמ' 109; סח, עמ' 118.

87. הרב פוצנובסקי, **פרדס**, כרך ג, שמות א, ד, כד, עמ' פב-פג.

88. הרב לנדא, **קרבן**, קונטרס נר מצוה, לך לך, י, א, עמ' 468. ושם בקונטרס עין משפט, לך לך,
סי' ב, עמ' 549.

89. חולין טז, א.

90. ראה הרב טייכטאל, **משנה**, יו"ד קצה, עמ' שנט-שס. וכן הובא ברב זילברברג, **עדות**,
עמ' סא-סב. וברב לאופר, **היובל**, שפתי ישנים, עמ' קכח.

91. רבינו ישעיה הראשון מטראני, **תוספות רי"ד**, ירושלים: מעין החכמה, תשי"ט, עבודה זרה, כו,

ב, מהדורת"ל, עמ' עה-עז. הרב צבי הירש חיות, כל ספרי **מהר"ץ חיות**: **שו"ת מהר"ץ חיות**
(ירושלים: דברי חכמים, תשי"ח), ס, עמ' תתא. הרב יחיאל מיכל עפשטיין, **ערוך השולחן** (ניו

יורק: עז והדר, תשס"ו), יו"ד רסד טו, עמ' קיח. הרב משה פיינשטיין, **שו"ת אגרות משה** (ניו

יורק, תש"כ), יו"ד א, סי' קנה, עמ' שטז. הרב מאיר אריק, **שו"ת אמרי יוסר** (מונקאטש,

תרע"ג), ב, קמ, ג, עמ' קנ. הרב יוסף באב"ד, **מנחת חינוך** (ירושלים: מכון ירושלים, תשנ"ז),

א, מוסף השבת, יב, גוזה, ח, עמ' קסה. הרב חיים אלעזר וואקס, **שו"ת נפש חיה** (תש"ו), יו"ד

עג, ד"ה ומה, דף קיב ע"ג. הרב אליעזר צוקר, **שו"ת דמשק אליעזר** (ברגסס, תרצ"ב), טז, דף נ,

א. הרב יעקב לוויין, **חותם קודש** (קראקא, תרנ"ב), ח, י, דף מד, ב. הרב משה בונם פירוונסקי,

ספר הברית (ניו יורק, תשל"ח), רסד, לקוטי הלכות, סז, עמ' קעד-קעה. אמנם הרב שמואל

וואזנר, **שו"ת שבת הלוי** (חמד"ת, תשס"ב), ו, קמח, עמ' קמה, חלק על כך.